

УДК [351.75:324:342.9](477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.125>

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Ліщинська Ю.В.,

студентка,

Навчально-науковий інститут права,

психології та інноваційної освіти,

Національний університет «Львівська політехніка»

Добрянська І.І.,

студентка,

Навчально-науковий інститут права,

психології та інноваційної освіти,

Національний університет «Львівська політехніка»

Крижановський А.С.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародного та кримінального права,

Навчально-науковий інститут права,

психології та інноваційної освіти,

Національний університет «Львівська політехніка»,

ORCID: 0000-0002-2432-5286

Ліщинська Ю.В., Добрянська І.І., Крижановський А.С. Деякі питання щодо протидії домашньому насильству серед населення України в умовах правового режиму воєнного стану.

В умовах воєнного конфлікту між Україною та Російською Федерацією спостерігається зростання випадків домашнього насильства, що викликано низкою соціальних і психологічних факторів. Війна суттєво впливає на суспільну стабільність, підвищуючи рівень стресу, емоційного і психічного напруження серед населення, що, в свою чергу сприяє, ескалації насильства в родинах. Враховуючи ці обставини, питання протидії домашньому насильству набуває особливої актуальності. За чинним законодавством України за домашнє насильство передбачена адміністративна та кримінальна відповідальність, однак існує необхідність оновлення та вдосконалення законодавчих норм, а також розробки нових механізмів профілактики та правового впливу для більш ефективної боротьби з цим явищем.

Результати дослідження свідчать про те, що динаміка вчинення домашнього насильства в умовах війни демонструє його поширення та зміни у формах і об'єктах насильства, що стосуються як жінок, так і чоловіків, дітей, а також родинних і близьких зв'язків. Ці зміни вимагають уваги як з боку держави, так і суспільства, адже домашнє насильство стає серйозною загрозою для со-

ціального здоров'я нації. Висновки дослідження підтверджують, що домашнє насильство є актом протиправної поведінки, що має тенденцію до зростання в Україні, а його характер зумовлений як індивідуальними факторами (психологічними, фізичними, економічними), так і загальними соціально-економічними умовами.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що в умовах війни виникають нові фактори, які сприяють вчиненню домашнього насильства. Це вимагає удосконалення існуючих механізмів протидії, посилення профілактичних заходів та розробки ефективних стратегій захисту жертв. Результати дослідження підтверджують необхідність активізації взаємодії між державними органами, правозахисними структурами та громадськими організаціями для боротьби з домашнім насильством, а також для забезпечення належного правового захисту постраждалих осіб у цей складний період.

Ключові слова: відповідальність, жертва, запобігання, кривдник, насильство, протидія.

Lishchynska Y.V., Dobryanska I.I., Kryzhanovskyi A.S. Some questions regarding countering domestic violence among the population of Ukraine under the legal regime of martial law.

In the context of the military conflict between Ukraine and the Russian Federation, there has been

an increase in cases of domestic violence, driven by a range of social and psychological factors. The war significantly impacts societal stability, raising stress levels, emotional, and psychological tension among the population, which, in turn, contributes to the escalation of violence within families. Given these circumstances, the issue of combating domestic violence has become particularly urgent. Under current Ukrainian legislation, domestic violence is subject to both administrative and criminal liability; however, there is a need for updates and improvements to the legislative framework, as well as the development of new mechanisms for prevention and legal intervention to more effectively address this issue.

The research results indicate that the dynamics of domestic violence in the context of war demonstrate its spread and changes in the forms and targets of violence, which affect women, men, children, as well as familial and close relationships. These changes require attention from both the state and society, as domestic violence poses a serious threat to the social health of the nation. The conclusions of the study confirm that domestic violence is an act of unlawful behavior, with a tendency to increase in Ukraine, and its nature is determined by both individual factors (psychological, physical, economic) and general sociolect-economic conditions.

The practical significance of the study lies in the fact that the war has introduced new factors that contribute to domestic violence. This calls for the improvement of existing counteraction mechanisms, the strengthening of preventive measures, and the development of effective strategies for protecting victims. The results of the study confirm the need to activate cooperation between state authorities, human rights organizations, and civil society groups in the fight against domestic violence, as well as to ensure adequate legal protection for victims during this difficult period.

Key words: liability, victim, prevention, abuser, violence, counteraction.

Постановка проблеми. Домашнє насильство в Україні є гострою соціальною проблемою, яка в умовах правового режиму воєнного стану, набуває нових масштабів та ознак. Війна, що триває в країні, не лише створює фізичну загрозу для цивільного населення, але й погіршує психологічний стан людей, що стає однією з основних причин зростання випадків насильства в родинях. Стрес, економічні труднощі, переміщення, руйнування звичних соціальних структур та втрата близьких — усе це стає каталізатором агресії в межах родини.

Незважаючи на наявність законодавчих ініціатив та норм, спрямованих на боротьбу з до-

машнім насильством, в умовах воєнного стану реалізація цих норм стикається з новими викликами. Перевантажені правоохоронні органи, обмежені ресурси для надання соціальної та психологічної допомоги потерпілим, а також зміни в соціальних умовах, зокрема масові переміщення населення, ускладнюють ефективне реагування на випадки насильства.

Метою дослідження є виявлення основних положень міжнародного та національного законодавства щодо протидії домашньому насильству, а також причин та умов вчинення в умовах військового конфлікту. Відповідно до поставленої мети завданням дослідження було вивчення загальних положень щодо протидії домашньому насильству в аспекті кримінального права. Для досягнення поставленої мети та завдань під час дослідження використовувалися загально-наукові (аналіз, синтез, діалектичний) та спеціальні методи (формально – логічний).

Стан опрацювання проблематики. Питання домашнього насильства в умовах воєнного стану, привернуло увагу багатьох українських науковців. Серед них Т. Бугаєць, К. Буряк, Я. Верещака, О. Гіда, Л. Гретченко, О. Джужа, П. Зеленьак, М. Змисла, О. Ковальова, М. Корабель, К. Левченко, Т. Павленко, Д. Прутян та інші. Вони досліджували різні аспекти домашнього насильства в умовах війни, зокрема особливості проявів насильства в родинях, механізми реагування на такі випадки, а також проблеми міжвідомчої співпраці органів, що займаються протидією насильству. Окремо вчені звертали увагу на аналіз національного законодавства та необхідність впровадження європейських і міжнародних стандартів у сфері запобігання насильству в умовах воєнного стану.

Чимало дослідників також звертали увагу на необхідність удосконалення національного законодавства та інтеграції європейських і міжнародних стандартів у сфері захисту дітей від домашнього насильства, зокрема в умовах війни та надзвичайного стану. Їхні роботи мають важливе значення для практичного застосування заходів щодо підтримки дітей, які стали жертвами насильства в сім'ях, в умовах бойових дій і соціальної нестабільності. Враховуючи актуальність цього питання, такі дослідження є важливим кроком у пошуку ефективних шляхів боротьби з домашнім насильством в Україні в часи війни.

Виклад основного матеріалу. Домашнє насильство є проблемою вже давно, але раніше обговорення цієї теми не мало поширення у суспільстві.

Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству» у п. 3 ч. 1 ст. 1 визначає домашнє насильство, як діяння (дії або бездіяльність)

фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [1].

Варто акцентувати увагу на тому, що закріплене у даному Законі положення щодо домашнього насильства відповідають міжнародним стандартам захисту прав, свобод людини і громадянина.

Статтю 126-1 Кримінального кодексу України вчинення домашнього насильства визначається як умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи [2].

Це означає, що домашнє насильство може мати вияв у чотирьох формах, які визначені Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Способи вчинення фізичного домашнього насильства мають широкий перелік, до них відносяться:

Ляпаси, удари ногами, штовхання, щипання, бичування, укуси та незаконне позбавлення волі, побиття, заподіяння різного ступеня фізичних ушкоджень, щодо особи, яка піддається насильству і може стати жертвою кримінального правопорушення.

Економічне насильство як спосіб вчинення домашнього насильства, вчиняються умисно і спрямоване на позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості ними користуватися, залишення без нагляду чи піклування, перешкоджання отриманню необхідного лікування чи реабілітаційних послуг, заборону працювати, а також заборони навчання.

Психологічне насильство як одна з форм домашнього насильства вчиняється шляхом словесних образ, погроз (у тому числі на адресу третіх осіб), приниження, переслідування, залякувань та інших дій спрямованих на стримання волі особи, здійснення контролю над репродуктивною сферою, з урахуванням того, що такі дії чи бездіяльність викликають потерпілого страх за своє життя і безпеку, а також безпеку третьої сторони, що призводить до емоційної незахищеності особи та неможливості захистити себе.

Широкий за переліком дій і способів сексуального насильства має відношення як до дорослої особи, так і до неповнолітніх. Сексуальне насильство, що вчиняється без згоди дорослого, і має примусовий статевий зв'язок із третьою особою в присутності дитини, а також інші порушення [1], які, на жаль, мають тенденцію до поширення.

Водночас, навіть у сім'ї, якщо фізичне насильство спричиняє тілесні ушкодження, це не лише домашнє насильство, а й фізична шкода. Дії фізичного характеру, які не призводять до тілесних ушкоджень, наприклад, ляпаси або штовхання, за своїми наслідками можуть призвести до адміністративної відповідальності, а в разі організованого насильства – до кримінальної відповідальності [4].

Зазначимо, що Роменський Г.І., досліджуючи проблеми насильства в сім'ї пропонує розуміти домашнє насильство, як «будь-які умисні дії одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як громадянина і завдають шкоду його фізичному, психологічному чи моральному здоров'ю, а також розвитку дитини» [3, с. 76].

Статистичні дані свідчать про те, що основними причинами домашнього насильства є: алкоголь (79%) і наркотики (68%). Саме їх вживання спонукає особу до вчинення домашнього насильства у розглянутих нами формах.

Серед причин домашнього насильства значний відсоток займає мовчання жертви, її психологічна та фінансова залежність від кривдника, а також наявність негативних похідних фактів та умов, пов'язаних з суспільною, трудовою та іншою діяльністю особи (наприклад, негативний стрес на роботі, що проявляється у формі булінгу та мобінгу).

Крім того, що насильство супроводжується такими наслідками, як страх, ізоляція, гнів, провинна, сором і відчуття зради. Жертва насильства з тих чи інших причин, можуть брати на себе відповідальність за ситуацію, пов'язану з вчиненням насильства. Особа, що стала жертвою насильства може відчувати депресію, тривогу, розлади сну, низьку самооцінку, почуття самоприниження, тобто негативне сприйняття свого тіла (особливо у випадку фізичної травми, фізичного болю або фізичної хвороби), сенсорну дисоціацію, соціальну ізоляцію, проблеми у стосунках, саморуйнівну поведінку, таку як вживання наркотиків або спроби самогубства, сексуальні проблеми, почуття гніву, провини, розгубленість і панічні атаки. Обов'язковими ознаками домашнього насильства при винності особи є:

1) провинна винної особи повинна виявлятися в умисній формі вчинення протиправних дій;

2) поведінка насильника має протиправний зміст, тобто суперечить нормам чинного законодавства);

3) поведінка зі сторони насильника призводить або може призвести до порушення прав членів сім'ї, посягання на їх особистість та статус громадянина;

4) особи, які потерпають від домашнього насильства, можуть бути лише членами сім'ї. Зазначимо, що дія Закону України «Про попередження домашньому насильству» не поширюється на сусідів; осіб, які розлучилися, але продовжують проживати разом; осіб, які є знайомими, але не перебувають у шлюбі; випадки, коли повнолітні діти та їхні батьки проживають окремо тощо).

Якщо домашнє насильство має системний характер, а додаткові заходи не забезпечують безпеку особи від насильства, то законодавець передбачив ряд обмежень. До них належить встановлений у судовому порядку захід для тимчасового обмеження прав або покладення обов'язків на особу, яка вчиняє насильство в сім'ї, з метою забезпечення безпеки потерпілого.

Крім того, відповідно до ст. 91-1 КК України суд може застосувати до особи, яка вчинила домашнє насильство: 1) заборону перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства; 2) обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або в її присутності; 3) заборону наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин; 4) заборону листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб; 5) направлення для проходження програми для кривдників або пробацийної програми [2].

Є поширені причини, чому жінки мовчать про насильство. Перша причина полягає в глибоко вкорінених культурних стереотипах, які стверджують, що «справжній чоловік» повинен контролювати жінку, а насильство вважається проявом такого контролю чи любові. Багато людей вважають, що проблеми в сім'ї слід вирішувати всередині, а не виносити їх на загал.

По-друге, недостатня поінформованість про ресурси допомоги стає серйозною перепорою. Багато жінок просто не знають, куди можна звернутися за підтримкою, або вважають, що це не принесе результату.

Третя причина полягає в низькому рівні довіри громадян до соціальних служб і правоохо-

ронних органів, які повинні надавати допомогу жертвам насильства. Часто жінки бояться, що їхній випадок не буде розглянутий без прийняття по ньому рішення, а також, що їх звинуватять у тому, що сталося.

Нарешті, багато постраждалих не усвідомлюють, що зазнають насильства. Це може проявлятися в таких формах, як постійне приниження, контроль за їхніми діями, заборона на спілкування з друзями чи родиною. Ці ситуації можуть виглядати звичайними, але насправді за своїм змістом вони є проявами психологічного насильства.

Замовчування випадків домашнього насильства призводить до повторного вчинення насильства, досить часто ще в більш жорсткій формі. Через відчуття безкарності цикли стають усе коротшими – тобто акти насильства трапляються все частіше, стають усе більш агресивними та наносять більше шкоди постраждалим [4].

Згідно з статистикою до початку військового конфлікту між Російською Федерацією і Україною від домашнього насильства в нашій державі потерпало близько 1,8 мільйона жінок і була тенденція до зростання показників. Так, у 2021 році було зафіксовано на 56% більше звернень, ніж у 2020 році. Після 24 лютого 2022 року кількість офіційно зареєстрованих випадків зменшилася. За даними Національної поліції України в першому півріччі 2022 року звернень про домашнє насильство було на 27.5% менше, ніж у першому півріччі 2021 року. Водночас Офіс Генерального прокурора України зафіксував на 56% менше кримінальних проваджень у сфері домашнього насильства [5].

Зазначимо, що серед об'єктивних причин зниження показників статистики домашнього насильства на національному рівні у 2022 році, не в останню чергу має значення той факт, що багато жінок з дітьми виїхали за кордон через військову агресію Російської Федерації для захисту своєї особистої безпеки (4,9 мільйона лише в Європі, за даними УВКБ ООН). Проблемним за своїм змістом є той факт що, багато сімей в Україні розділені (через проживання в різних містах, селах і регіонах, а також наявність мобілізації, через зміну місця проживання. Крім того, багато українських жінок і дітей не шукають допомоги в новій громаді за місцем тимчасового проживання через страх чи інші причини.

Незважаючи на перепони у вигляді військових дій, обмеження фінансових та людських ресурсів, психологічного виснаження населення, ми можемо спостерігати ряд заходів зі сторони органів державної влади спрямованих на протидію та запобігання вчиненню домашнього насильства.

Так, ч. 5 ст. 6 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» пе-

редбачено, що в здійсненні заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема виявленні фактів домашнього насильства, наданні допомоги та захисту постраждалим особам, можуть брати участь підприємства, установи й організації незалежно від форми власності, громадські об'єднання та іноземні неурядові організації, фізичні особи – підприємці, які відповідають критеріям діяльності суб'єктів, що надають соціальні послуги, а також фізичні особи, які надають соціальні послуги, серед яких послуги патронату над дітьми [1].

Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП), а саме стаття 173-2 регулює випадки домашнього насильства, які підпадають під адміністративний характер правопорушення. Домашнє насильство згідно з цією статтею – це дії фізичного, психологічного або економічного характеру, які не мають великої суспільної небезпеки та можуть вирішуватися у рамках адміністративної відповідальності. Зазвичай такі випадки включають інциденти, які є одноразовими або незначними за своєю шкодою, проте завдають шкоду відносинам і психологічному здоров'ю осіб [5]. Дискусійним при цьому є питання, щодо визначення рівня суспільної безпеки та її тлумачення в адміністративному законодавстві.

У Кримінальному кодексі України домашнє насильство розглядається як кримінальне правопорушення. Стаття 126-1 визначає його як систематичне фізичне, психологічне або економічне насильство щодо близьких осіб. Під систематичністю розуміється повторюваність дій, що завдають значної шкоди фізичному або психологічному стану потерпілої особи, а також можуть призводити до порушення звичайного життя і викликати серйозні моральні або фізичні страждання. Важливою ознакою цієї статті є саме системність, яка підвищує рівень суспільної небезпеки та вимагає жорсткіших заходів покарання [2].

Стаття 173-2 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність за вчинення домашнього насильства, яка включає кілька варіантів покарання залежно від ситуації: накладення штрафу, призначення громадських робіт або адміністративного арешту на строк до 15 діб. Ці санкції застосовуються до правопорушень, які не мають критичної небезпеки, але потребують адміністративного втручання. Такі санкції спрямовані на те, щоб швидко усунути наслідки та запобігти повторенню інциденту.

На відміну від адміністративно-деліктного підходу, стаття 126-1 ККУ передбачає кримінальну відповідальність за домашнє насильство. До покарань включають штраф, громадські роботи на строк до 240 годин, арешт на строк до шести місяців, обмеження волі на строк до п'яти

років або навіть позбавлення волі на строк до двох років. Як бачимо, законодавець при визначенні кримінального покарання приймає до уваги підвищену ступінь суспільної небезпеки, систематичний характер насильства, яке завдає глибокої шкоди фізичному або психологічному стану потерпілих.

Слід зазначити, що прийняття нового базового закону щодо запобігання та протидії домашньому насильству, внесення змін до КК України та КУпАП є рішучим кроком для зменшення випадків домашнього насильства. Однак, прийняті законодавчі зміни потребують роз'яснення та тлумачення.

Зокрема, це стосується ознак, за якими слід розмежовувати заходи адміністративної та кримінальної відповідальності за вчинення домашнього насильства. На нашу думку, домашнє насильство, передбачене ст. 126-1 КК України, слід відрізнити від насильства, передбачено ст. 173-2 КУпА, за такими ознаками:

1) систематичність вчинення фізичного, психологічного чи економічного насильства. Систематичність є кваліфікуючою ознакою кримінального караного домашнього насильства;

2) настання суспільно небезпечних наслідків. Адміністративна відповідальність настає, якщо домашнє насильство не спричинило: 1) тілесних ушкоджень, 2) не призвело до фізичних або психологічних страждань, 3) розладів здоров'я, 4) втрати працездатності, 5) емоційної залежності; 6) погіршення якості життя;

3) настання кримінальної відповідальності за вчинення сексуального насильства;

4) адміністративна відповідальність передбачена як за домашнє насильство, так і за насильство за ознакою статі ст. 39-1 КУпАП, яка передбачає, що у разі вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі суд під час вирішення питання про накладення стягнення за адміністративне правопорушення має право одночасно вирішити питання про направлення особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі, на проходження програми для таких осіб [6].

Важливими складовими фіксації злочинів пов'язаних з домашнім насильством, є наявність слідів, що вказують на насильницький характер вчинених протиправних дій. До них належать: сліди боротьби на місці злочину (наприклад, перекинуті меблі, зламані меблі); тілесні ушкодження (наприклад, подряпини, кровотечі, синці, поранення (дрібні, поверхневі, проникаючі), розтягнення зв'язок, вивихи); пошкодження одягу потерпілого, сліди біологічного походження (кров, частина мозкової рідини, волосся тощо); ушкодження на тілі підозрюваного, які виглядають як сліди опору (сліди укусів, подряпини).

Криміналістична характеристика домашнього насильства передбачає вивчення особи, як потенційно підозрюваного. Статевий розподіл кількості осіб, які вчиняють насильство в сім'ї, свідчить про суттєве домінування дорослих осіб чоловічої статі. Пік кримінальної активності осіб, які вчинили злочини, пов'язані з насильством в сім'ї, припадає на дві вікові категорії: 21–29 років та 30–39 років. За освітнім рівнем серед сімейних кривдників переважають особи з середньою освітою. Переважна більшість злочинців досліджуваної категорії (37%) були мешканцями міст; на другому місці – мешканці сіл чи присілок – 31,2%; на третьому – обласних центрів (20,5%); і на четвертому місці – селищ (11,3%) [6].

Розглянуті показники вчинення домашнього насильства свідчать що необхідність здійснення спеціальних заходів щодо протидії насильству в сім'ї, зокрема видавати негайну заборону на поведінку правопорушника, брати його на облік як загрозливого та проводити профілактичну роботу, не є першочерговими суб'єктами чинного законодавства щодо домашнє насилля. Уповноважені правоохоронні органи та суди законодавець розглядає як органи, на які покладено завдання запобігання та протидії домашньому насильству. Разом з тим, основним суб'єктом боротьби з насильством у сім'ї щодо застосування спеціальних заходів є органи виконавчої влади та місцевого самоврядування. Акутальним є залучення протидії домашньому насильству територіальних громад. Якщо розглядати зміни та нововведення, які відбулися останнім часом, то варто згадати мобільний застосунок, який був розроблений спеціально для повідомлення про випадки домашнього насильства.

Так, заступник міністра внутрішніх справ України Катерина Павліченко у своєму виступі зазначила, що згідно з опитуванням, проведеним Фондом народонаселення ООН в Україні, понад 73% респондентів вважають виклик поліції у випадку домашнього насильства більш ефективним. Складніше за все інше: 93% респондентів хотіли мати можливість викликати поліцію, не набираючи «102» [7].

Тому додатки створюються у вигляді звичайних програм. Щоб дізнатися імена постраждалих, необхідно зателефонувати на гарячу лінію 116/123 або написати особисте повідомлення на сторінці «Розірвати коло» у Facebook.

Правоохоронні органи мають приймати повідомлення не лише від осіб, які постраждали від актів домашнього насильства, але й від усіх громадян, що володіють інформацією про такі події. Це пов'язано з тим, що жертви домашнього насильства часто не можуть звернутися зі скаргою проти своїх образників, будь то родичі або партнери, з різних причин психологічного та/або фізичного змісту.

Ратифікація Стамбульської конвенції передбачає державне переслідування за вчинення насильства над людиною. Ця конвенція є одним з правових інститутів протидії насильству, що передбачає зміни в освітньому процесі, які є важливими і необхідними, оскільки саме в цьому віці у людини формується свідомість та особистість. Конвенція прямо вимагає від держави створення умов для захисту громадян як в межах країни, так і за її межами [8].

Необхідність виконання цієї вимоги, є важливою для України зокрема через військові дії, внаслідок яких багато жінок, виїхали з країни, часто з дітьми. Становище дітей у разі домашнього насильства є дуже складним, оскільки в Україні вони можуть мати можливість звернутися за допомогою або попросити допомогти старших знайомих, або розповісти родичам чи друзям, – але за кордоном такі можливості можуть бути обмежені.

Отже, існує потреба у створенні відповідних представництв за кордоном, діяльність яких повинна бути спрямована на запобігання і профілактики домашнього насильства. Також важливо розробити алгоритм реагування на такі випадки та способи інформування громадян про можливість отримання допомоги.

Таким чином, відповідальність за акти насильства, зокрема сексуальні, на цих територіях лягає на країну-агресора. Особливу увагу необхідно звертати на дотримання встановленого порядку фіксування (внесення до протоколу) інформації дитини у ситуаціях що виникають при вчиненні домашнього насильства.

Так, якщо домашнє насильство здійснювалося проти одного з подружжя, то в протоколі часто не згадується про наявність або відсутність дитини, особливо якщо вона була лише свідком вчинення насильства, а не безпосередньо постраждалою особою. В цьому ж напрямку необхідно звернути увагу і на судову систему та створення єдиного підходу у вирішенні справ.

Досить часто в протоколі не вказується вік дитини, що робить неможливим визначення була це малолітня, неповнолітня чи повнолітня особа. Необхідними змінами, які мають бути запроваджені до законодавства є і публічність обвинувачення у справах про вчинення домашнього насильства. Правоохоронні органи повинні приймати заяву про вчинення насильства не тільки від жертви, а від будь-якої особи, якій стали відомі про факти вчинення такого насильства.

Щодо розгляду у кримінальному провадженні справ про насильство в сім'ї слід зазначити, що: 1) Кримінальний кодекс України не має закріпленого офіційного тлумачення поняття «системність»; 2) обставиною, що обтяжує покарання, не прийнято вважати вчинення злочину в умовах воєнного стану (п. 11 ч. 1 ст. 67 КК

України); 3) обмеження щодо зупинення кримінального провадження за злочини, пов'язані з насильством у сім'ї, у разі відмови від притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 7 ч. 1 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України).

Потреба у наданні тимчасового притулку для жінок та їхніх дітей значно зросла, і майже всі тимчасові притулки, призначені для жертв ГОН, були передані переселенцям. Багато неспеціалізованих приміщень (школи, дитячі садки, стадіони тощо) переобладнані під тимчасові притулки, люди часто живуть на великій спільній території по декілька місяців, що призводить до конфліктів та домашнього насильства [8].

Під час військового конфлікту чоловіки повертаються з досвідом боротьби проти ворога психологічним, фізичним, а також різного роду пораненнями, травмами, що в окремих випадках стають умовами, які впливають на причини домашнього насильства. Учасники бойових дій часто стають агресивними і вважають, що вони мають більше влади над своїми матерями, дружинами і сестрами. Це призводить до нерівного розподілу влади в сім'ї, поглиблюючи причини домашнього та гендерно зумовленого насильства.

Жінки повертаються до своїх традиційних ролей по догляду за дітьми, людьми похилого віку та хворими, і їх все частіше оцінюють відповідно до тягаря, який вони несуть для своїх сімей. За повної відсутності спеціалізованих програм реабілітації та реінтеграції жінки змушені піклуватися про сім'ю учасників бойових дій, які зазнали психологічних і фізичних травм внаслідок збройного конфлікту.

Висновки. Науковим результатом дослідження тематики, присвяченої протидії домашньому насильству серед населення України в умовах дії правового режиму воєнного стану, варто вважати підхід колективу авторів статті щодо висвітлення, характеристики та визначень домашнього насильства як одного з різновидів протиправного посягання на права, свободи людини і громадянина.

З огляду на це можливо стверджувати, що:

1) існує тенденція до поширення домашнього насильства серед населення України на що негативно впливають причини об'єктивного і суб'єктивного змісту, серед яких є наявність військового конфлікту між Російською Федерацією та Україною;

2) домашнє насильство з урахуванням форм його негативного прояву впливає на фізичний, психологічний стан осіб, які потерпають від насильства;

3) потребує продовження інформаційної діяльності серед населення, щодо відповідальності осіб за вчинення протиправних дій пов'язаних з насильством до іншої особи у тих чи інших формах посягання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII : станом на 31 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 25.03.2024).
2. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 25.03.2024).
3. Роменський Г.І. Домашнє насильство та шляхи його подолання. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених*. 2004. Вип. 5. С. 74–78.
4. Домашнє насильство під час війни: як постраждалим отримати допомогу? – Ла Страда – Україна. Ла Страда – Україна. URL: <https://la-strada.org.ua/articles/domashnye-nasylstvo-pid-chas-vijny-yak-postrazhdalym-otrymaty-dopomogu.html> (дата звернення: 25.03.2024).
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24): Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X: станом на 25 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 25.03.2024).
6. Мінка Т.П. Розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності за вчинення домашнього насильства. *Національний юридичний журнал*. 2019.
7. Літвінова І.Ф. Запобігання та протидія домашньому насильству в Україні в умовах воєнного стану. *Юридичний вісник*. № 3. С. 215–220.
8. Слухаєнко Ю.М. Криміналістична характеристика домашнього насильства. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2020. № 3(91). С. 299–301.
9. В Україні з'явився мобільний додаток для порятунку від домашнього насильства. URL: https://zmina.info/news/v-ukrayini-zyavyvsyamobilnyj-dodatok-dlya-poryatunku-vid-domashnogo-nasylstva/?fbclid=IwAR1_VoQv9BZA775QqoWVoVWXtmgh5nVeI_QSBAFF3vGXc3nG8yeYckkaW1A (дата звернення: 25.03.2024).